

«ҚАЗАҚША САЙРА-2014»

Рахымжан Отарбаев

Әңгімелер жинағы (қазақ және орыс тілінде)

ПЕРІШТЕЛЕР ҰЙЫҚТАМАЙДЫ

Электрондық оқулық

Рахымжан Отарбаев

Сборник рассказов (на казахском и русском языках)

АНГЕЛЫ НЕ СПЯТ

Электронная книга

Қазақстанда кеңінен танымал прозашы, драматург Рахымжан Отарбаевтың әңгімелер жинағын біріктіретін «Періштелер ұйықтамайды» кітабы Академик З.Қабдолов атындағы қордың (әдеби-тарихи мәдени «Алшы» қорымен серіктестік негізінде) атыраулық жазушылардың электрондық кітапханасын екі тілде қалыптастырудағы кезекті үлесі болып табылады.

Бастапқыда кітаптың түпнұсқалық мәтіні қазақ тілінде жазылып, барлық шығармаларды жазушы, ақын, Бекет Қарашин (он сегіз әңгіме) және аудармашы Қалиолла Байменов тәржімалаған (соңғы он әңгіме)

Осылайша, кітаптың барлық мәтінін лексикалық білім аспектісін орындауға қабілетті біртұтас көркем сөздік-аудармашы қызметінде деуге болады. Яғни, мазмұн екі тілге аударылып, мәтінің түпнұсқасы іспетті кіріктірілген интерактивті сөздіктің қызметін атқарады, сондай-ақ, жинақты оқу кезінде онлайн режимінде орыс тілінен қазақ тіліне және керісінше аударма жасауға мүмкіндік береді.

Кітап үлгісі электрондық кітаптарды пайдаланушылар арасында бүкіл әлемде кеңінен таралған iPad және Android тұғырнамаларымен біріктірілген, яғни олар электрондық әдебиеттің барлық дерлік ридерлер типін тұтынушыларға қолжетімді етуге мүмкіндік жасайды.

Жинақ тізбектеу арқылы жалпы қолжетімді әдеби серверлерде, танымал ақпараттық және әлеуметтік желілерде, Қабдолов қорының сайтында, жобаның арнаулы сайтында, сондай-ақ серіктестердің, жазушылар одағы мен әдеби клубтардың электрондық пошталарына жіберу арқылы таратылады. Кітапты жүктеп алу тегін.

Аталған кітап Академик З.Қабдолов атындағы қордың «Қ@З@ҚШ@ С@ЙР@-2014» жобасы бойынша «Теңізшевройл» ЖШС-нің қаржылай демеушілігі негізінде шығарылған. Ол қазақ тілін үйренуге ынталы көпшілік оқырманға арналған.

Редакциялық алқа:

Бас редактор - Бекет Қарашин;

Редакторлар – Габит Молдамұрат, Г. Пряхин;

аудармашылар – Б. Қарашин, Қ.Байменов;

Құрастырушы - Бекет Қарашин

Кітапты беттеуші және дизайнер – И. Борзых

Книга «Ангелы не спят», представляющая собой сборник рассказов широко известного в Казахстане прозаика и драматурга Рахимжана Отарбаева, является очередным вкладом фонда им. академика Кабдолова (в партнёрстве с Литературно-историческим культурным фондом «Алшы») в формирование уникальной электронной библиотеки атырауских писателей на двух языках.

Оригинальный текст книги был изначально казахским. Все произведения претерпели процесс перевода в исполнении писателя и поэта Бекета Карашина (восемнадцать рассказов) и переводчика Калиоллы Бейменова (десять последних рассказов)

Таким образом, весь текст книги представляет собой единый художественный словарь-переводчик, способный выполнять образовательный аспект. То есть содержание лексически адекватно дублируется на двух языках, представляя собой как текст оригинала, так и встроенный интерактивный словарь, который позволяет в процессе чтения в он-лайн режиме получить перевод с русского на казахский, и наоборот.

Формат книги совмещается с наиболее распространенными среди пользователей электронных книг во всём мире платформами iPad и Android, что делает ее доступной пользователям практически всех типов ридеров электронной литературы.

Сборник распространяется посредством выкладки на общедоступных литературных серверах, в популярных информационных и социальных сетях, на сайте фонда Кабдолова, специализированном сайте проекта, а также многочисленных рассылок по электронным адресам партнёров, писательских союзов и литературных клубов. Скачивание книги бесплатное.

Книга издана на инвестиционные средства ТОО ТШО по проекту фонда имени академика Зейноллы Кабдолова «Қ@З@ҚШ@ С@ЙР@-2014». Она предназначена для широкого круга читателей и масс, заинтересованных изучить казахский язык.

Редакционная коллегия:

Главный редактор - Бекет Карашин,

Редакторы – Габит Молдамұрат, Г. Пряхин (Москва)

Переводчики - Б. Карашин и К. Байменов;

составитель – Б. Карашин,

Верстальщик и дизайнер – Ирина Борзых

РАХИМЖАН ОТАРБАЕВ

Отарбаев Рахымжан - 19/10/1956 жылы Атырау облысы, Құрманғазы ауданында туған.

Отарбаев Рахимжан - родился 19/10/ 1956 года в Курмангазинском районе Атырауской области.

1977 жылы Орал педагогикалық институтын бітірген. Әр жылдарда «Орал өңірі» газетінде тілші, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, Қазақ телерадиокомитетінде редактор, «Қазақ әдебиеті» газетінде, «Жалын» альманахында бөлім меңгерушісі, Қырғызстанда Қазақстан елшілігінің атташесі, Маңғыстау облыстық телерадио компаниясының төрағасы, Атырау облыстық драма театрының директоры, ҚР Президенті Әкімшілігінде сектор меңгерушісі қызметтерінде болған. Астанадағы Ұлттық академиялық кітапхананың Бас директоры болып істеген.

В 1977 году окончил Уральский педагогич. институт. В разные годы работал корреспондентом в газете «Орал өңірі», учителем казахского языка и литературы, редактором в казахском комитете телерадио, в газете «Қазақ әдебиеті», заведующим отдела в альманахе «Жалын», атташе посольства Казахстана в Киргизии, Председателем компании радио-телевидение Мангистауской области, директором театра драмы Атырауской области, заведующим сектора Администрации Президента РК, Генеральным директором национальной академической библиотеки.

Шығармашылығы:

Жазушының әр жылдары «Шер», «Жұлдыздар құлаған жер», «Жайық жыры», «Қараша қаздар қайтқанда», «Дауысыңды естідім», «Аспандағы ақ көбелектер, Біздің ауылдың амазонкалары, Айна-ғұмыр, «Отверженный мир» атты прозалық жинақтары және таңдамалы шығармаларының 2 томдығы жарық көрген. Қытайдың «Ұлттар» баспасынан қытай, қазақ тілінде 2 томдығы, Ресейдің «Художественная литература» баспасынан орыс тілінде бір томдығы және «Проводник судьбы» жинағы жарық көрген. Жекелеген шығармала-

Творчество:

В разные годы были опубликованы его прозаические сборники: «Шер», «Жұлдыздар құлаған жер», «Жайық жыры», «Қараша қаздар қайтқанда», «Дауысыңды естідім», «Отверженный мир» и 2 тома избранных произведений. Издательство «Ұлттар» в Китае выпустило двухтомник на казахском языке, издательство «Художественная литература» в России выпустило однотомник на русском, а также сборник «Проводник судьбы». Отдельные произведения издавались на итальянском, английском, французском языках. В изда-

ры итальян түрік, ағылшын, француз тілдерінде басылған. «Каир» баспасынан «Соғыстың соңғы бомбасы» деген атпен 1 томдығы араб тілінде жарияланды. Көптеген пьесалары республикалық және шетел театрларында сахналанған.

Атақтары:

Махамбет сыйлығының лауреаты, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, халықаралық Шыңғыс Айтматов сыйлығының лауреаты, халықаралық «Академик Зейнолла Қабдолов марапатының» иегері, «Парасат» орденінің иегері, «Атырау қаласының құрметті азаматы»

тельстве «Каир» была издана книга «Последняя бомба войны». Множество Пьес Рахимжана Отарбаева было поставлено республиканскими и зарубежными театрами.

Награды и звания:

Лауреат премии имени Махамбета, лауреат Международной премии имени Чингиза Айтматова, Заслуженный деятель РК, обладатель международной награды им. Академика З. Кабдолова, Обладатель ордена «Парасат», «Почётный гражданин города Атырау».

АЙНА

Көнеден қалған көз еді, жарықтық. Айнаны айтамын. Биктігі бес қарыс, ені сәл ықшамдау.

Жиегі қымбат ағашпен көмкерілген. Күміске салған қара бағдардай айнала әйнегінің ылғал жүгіріп күңгірт тартқан тұсының өзі ыстық тартып тұратын.

Ғажапты қараңыз, жардағы сүре шеге орнында сүйкенген ешкім жоқ, ал сол айна өз-өзінен дүрс етіп еденге құласын.

Сәуірбай шал әулетімен таңертеңгі шайын жайбарақат ішіп отырған. Шалдыр ете түскен дауыстан бәрі шошынды.

Қымбат ағашпен көмкерілген жиегі бүтін, үлкен дөңгелек айна тарам-тарам боп бөлініп жатыр.

Үйге күн сәулесі құйылып тұрған. Бүкіл әулет өре түрегеліп айнаға үңілді. Күн сәулесімен ойнап әр бөліктен жанұяның әр мүшесінің жеке-жеке дидар-келбеті көрінсін.

ЗЕРКАЛО

Старинное – оно было свидетелем времени. Я имею ввиду зеркало. Пять пядей в высоту и чуть поуже в ширину.

Обрамленное ценным деревом. Что-то неуловимо теплое было и в его потемневшем от влаги, словно подернутом серебряной чернью, зеркальном ободке.

И что за чудеса – гвоздь в стене на месте, никто не прикасался, а зеркало само по себе: возьми и грохнись на пол.

Старик Саурбай со своим семейством умиротворенно потягивал утренний чай. От неожиданного грохота и звона все вздрогнули.

Большое закругленное по углам зеркало, обрамленное ценным деревом, лежало расколотым на кусочки.

Дом заливало солнечным светом. Всё семейство, повскакивав с мест, уставилось на осколки. И в каждом отколовшемся кусочке, игравшем в лучах солнца, отражался облик каждого члена семьи в отдельности.

Үлкендеу сынықта ақшулан сақалы секиіп Сәуірбай тұр. Көзінің оты қайтқан, ой кемірген.

Жанындағыда – кемпірі. Самай шашы дудыраған, басында бір байламы бар Мүгілсін.

Қос ұл мен келіні, жан дегенде жалғыз қызы да бір-бір бөлікті иеленіпті.

Сәуірбай терең күрсініп ысқырды.

– Сұмдық! – деп қаралай жаманат шақырған кемпірі айнаның шашыранды сынығын тере бастады. Қалғандары қайырылып та қарамады.

Бизнес те бұ заманда үйір көрмеген байтал сынды ғой. Дер кезінде құрықты салмасаң... әне қашты, міне қашты деп тақымдайсың да отырасың.

– Қақпас, бәрі сенен. Кесірің тимей жүрмес! Ауылдағы қиқудан қашып көшкендей боп ек. Құлағымыз енді тыншыды ма дегенде. Тағы бір пәле жармаспаса нетті, – деп Мүгілсін шалына шаптықты.

– Өйтіп оттама! Өстіп шалқып отырғаның мына менің арқам шығар.

– Қақпас, сол сенің арқанда талай ат шығарып, атаққа іліккенбіз. Бетімізбен жер басып. Молда болам деп бір шықтың.

Ол рас енді...

«Кешегі соғыста қан төктім. Былайғы өмірде біреулерге ажырая қарадық, ақырып сөйледік. Кінәміз аз емес шығар. Пәндеміз ғой...

Жуайын, ағарайын, мойнымдағы парызымды түсірейін. Аллекем кешем десе алды кең ғой», – деп басына дағарадай ғып сәлде ораған.

«Әкем жарықтық жастайымнан тілімді сындырған, құлағыма қондырған», – деп есте қалған бір ескі сүрені тірілткен. Оның өзі марқұмды ақырғы

В осколке, что побольше, стоял Саурбай с торчащей сиво-бурой бородой. Взгляд потухший, полный тревоги.

В осколке рядом – его старуха Мугульсын. Волосы на висках выбились, на голове кружочек платка.

Двум сыновьям, снохе и душеньке семьи – единственной дочке, достались по собственному куточку отражения каждому.

Саурбай, тяжело вздохнув, присвистнул.

– Какой ужас! – пробурчала старуха, усматривавшая во всем недобрую примету, и стала собирать разлетевшиеся зеркальные осколки. Остальные даже и не придали этому значения.

Бизнес в наши дни – словно необъезженная кобылица. Вовремя не заарканишь – ускачет, куда подальше, и останется потом только локти кусать.

– Старый обалдуй, всё из-за тебя. Опять бы чего не накликал! Только вроде бы сбежали от аульных сплетен. Думала, наконец-то, хоть здесь найдем покой. Да, куда там, снова какая-нибудь беда прицепится, – задираала мужа Мугульсын.

– Болтай-болтай, да меру знай! Благодаря мне, кажись, живешь и нужды не знаешь.

– О, старый пустомеля, вот именно, благодаря тебе мы имели счастье не раз прославиться. Людям в глаза было стыдно смотреть. Муллой ему стать захотелось...

Что правда, то правда...

На войне чью-то кровь проливал. В мирной жизни на кого-то смотрел презрительно или вырабатывал командный голос. Грехов накопилось, наврное. Все мы одним миром мазаны...

Отмоюсь, очищусь, выполню долг свой. Если Бог пожелает, то простить ему будет не трудно, – думал он, водружая на себя громоздкий тюрбан.

Припомнил одну из подзабытых сур, которую незабвенный отец вливал в его ещё несмышленные уши. Этой суры ему вполне хватало, чтобы обер-

сапарға ақ жуып аттандыруға молынан жетіп жатты.

Молданың аузында Алланың аузы бар деген.

– Мақамы жанына майдай жағады, – десіп ауылдастары қолпаштасқан.

Осы абыройын малданып жүре берер ме еді... Соңғыда оңбай сүрінгені. Жаназа намазын енді бітіре бергенде:

– Мына сақалың күйгір не шатып тұр?!

Уа, халқым, о дүниеге имансыз кетіп жатырсындар ғой! – деп қалыңдығы бір елі көзілдірігі мұрнының ұшына әзер ілініп тұрған шынжау сары шабына шоқ түскендей бажылдап қоя берсін.

Қазаға жиналған жұрт сілтідей тынды. Алматыдан ат арытып марқұмның нағашысы келді дескен. Сол екен.

Әй, бәсе, қабағын кіржитіп тұрысы жаман еді-ау. Таң атқалы жүрегі түскір өз-өзінен ұйтқып еді, осының боларын сезген екен-ау.

Шынжау сары дегенің Бас мүфтидің өзімен шарифатқа шартпа-шұрт таласып жүретін нағыз қызылкөз дәукестің өзі боп шықты.

Бақса, мұның жарықтық әкесінен меншіктеп қалғаны «Талак» екен.

Бір-біріне көсеу ала жүгіріп, күл шашып, «бетің құрсын, кәпір» десіп, айырылысып жатқан ерлі-зайыптыларға арналған сүре көрінеді. Ал, саған!

Сөйтп, құйрық үзіп қашса құтылмас пәлеге кезікті. Мұны естіген елде бәтуа бар ма?

– Әй, бәсе, ішім сезіп еді-ау...

– Тап мүдірген жерінде қазақшаны қосып-қосып жіберетін...

нуть покойного в белый саван и отправить в последний путь.

Говорят, устами муллы вещает сам Всевышний.

- Не голос, а просто бальзам на нашу душу, – похваливали его аулчане.

Кто знает, так бы и добывал свой хлеб насущный... Не разверзлись гром среди ясного неба. Он уже в очередной раз завершал свою заупокойную молитву, как какой-то огненно-рыжий тип, в толстых окулярах, сползших почти на самый кончик его носа, истошно завопил, точно ему попала горячая головешка в штаны:

– Ва, достопочтенные! Гореть бороде его синим пламенем! Что несет вам этот невежда? Бедный народ, ты идёшь в мир иной не отпетым!..

Стало тихо как после грозы. Намедни говорили, что из далекой Алма-Аты приехал один родственничек покойного по материнской линии. Он окаялся.

Ай, то-то сидел угрюмый и подозрительный. И на сердце с утра беспокойно было как-то, видать, чувствовало, что оказия случится.

Этот рыжий тип, говорят, слыл редким сутягой: в вопросах шарията не дававший проходу и самому главному муфтию.

В конце концов, выяснилось, что загадочная сура, доставшаяся ему от отца по наследству, называлась «Ат-Талак».

И предназначалась для совершения обряда развода супружеской четы, погрязшей в склоках и изменах, посыпавшей голову пеплом, позабывшей веру и тихий уют очага. Словом, влип!

Как ни руби хвосты, а попался. Осрамился, что век не отмывься. А народ разве образумишь?! Зашелестели языками, аки камыш на болоте:

- А ведь я подозревал, что здесь что-то не так!

- Он бывало запнется, и чешет дальше, по-казахски.

– Бәленше түсіме жиі кіреді. Қабір азабын тартып жатқан ғой... – десіп, қамыс басындай тербеліп кетті.

Өңшең әулекі топ бас салып, сабап тастар деп торғай адымдап сытылып қашқан. Содан азат басын азапқа салған сәлдеге жоламай қойған.

– Қақпас, ауылды ала тайдай бүлдіріп Астанаға келдің, – деп Мүгілсіннің кәрі жыны қайта қоза бастап еді, үлкен ұлы Жайдос түскі асқа салаң етіп жетіп келгені.

Ұзын бойы имиіп, картөшке мұрны көгеріп қалған, ынжықтау. Әйелі Валя болса дүкенді жалға алып, шаруасын дөңгелендіріп жүр.

Қолды-аяққа тұрмайтын пысығы – Байдос. «Ошы... ошы...» деп тілін тістелеп сөйлегіш сіліңгір сары.

Ағасының құрылысшылар бригадасына тендер алып бергіш... Жетпей тұрған жібек жіпке кендір жалғап жібергіш.

Ылдым-жылдымы мол, бастыққа жұғысқыш. Сарқыт ішкіш. Жұғын жалағыш.

Пейіштің шуағына шомылғандай жалғыз қызы Жангүлім еді. Тал бойында бір мін болсашы. Үшінші курс студенті...

Сумаң қаққан суық хабар түс әлетінде жеткен. Жангүлім авария жасапты. Бурабайға машинасын ызғытып бара жатып...

Жол бойы жас жігітті қаққан. Қаққанда да... Қол-аяғы сынып, бел омыртқасы үзілген. Өлім аузында...

Көше қуалап жүріп Сәуірбай кешірімге барған. Бедірейіп отырған ағайындарының аяғына санап тұрып жығылған. Көз жасын сақалына тамызған.

– Шет елде емдетем. Бағасы жүз мың доллар

- Вот и покойный во сне навевывается. Мучается душа, видать, в преисподней-то...

Воробьиным шажком пришлось ноги уносить, пока доморощенные правдолюбцы не надумали учинить над ним расправу. С тех пор, нажив лиха на свою бесшабашную голову, к тюрбану муллы он больше не приближался.

– Старый олух, наломав дров среди аулчан, в Астану приехал, – снова заводилась Мугульсын по старой злости, но, внезапно, пришел на обед её старший сын Жайдос.

Сутулящийся из-за длинного роста, инфантильный недотепа с сизоватым носом-картошкой. Если бы не жена его – Валя, взявшая в аренду магазин для покрытия его расходов...

Единственно проворным был непоседа Байдос. Светловолосый и словоохотливый, несмотря на легкую шепелявость.

Был спецом по устройству тендеров для строительной бригады старшего брата. Рискованное дело превращающий в заманчивой проект.

Легко подбирающий ключи к партнерам и, потому, угодный начальству. Даже по обычаю «саркыта» – право младшего – он не упустил свою долю с аппетитного стола компаньонов.

Единственная дочь Жангулим, жившая как у Бога за пазухой, была самым созданием небесной кисти. И, к тому же, студентка третьего курса...

Злополучная весть застигла всех в полдень. Жангулим совершила аварию. Спешила в урочище Боровое...

На дороге сбила молодого парня. Легко сказать сбила: переломы руки и ноги, повреждение позвоночника. Поместили в реанимацию...

Вчера, уличив удобный момент, Саурбай пошёл на поклон. Пал в ноги враждебно настроенным родственникам парня. Умолял на чём свет стоит, слезою омочил свою бороду.

– Буду ставить на ноги за границей. Слышал, бу-

депті. Соны төлеймін.

- Қыз баланы қаматқанда не табам? Кешірдім, – депті әкесі. Иман ұйыған жан екен.

Пейіштің шуағына шомылғандай Жангүлім уақытша қамау изоляторында. Тергеу жүріп жатыр. Сәуірбай келе дігірді салып әулетін жинасын.

– Жайдос, жаның барда ақша тап! – деді жұдырығымен ауаны түйгіштеп.

– Бизнесім тоқтап қалады ғой. Осы күні 20 пайызын бастықтарға алдын ала бермесем, тендер жоқ.

– Бұл жолы алма. Құрып кетсін!

– Аштан өлеміз бе? Көштен қаламыз ба?

– Дүкен бар емес пе?

– Ол тек өзін өзі ілініп ақтап отыр.

– Жалғыз қызымды қараңғы үйге қаматып... Өңшең тумай туа шөккір! – деп бажылдап Мүгілсін білектей оқтауға жармасты.

Манадан бері үнсіз отырған Байдос:

– Ошы... Сенде ақша бар. Есепшотыңда тұр емес пе? – деп ағасына едірейсін.

– Сап етіп тексеру келсе қайтем? Осы сен мені неге басынасың, а?!

– Соны айтам-ау. Біздің арқамызда күн көріп отырып, – деп Валя жеңгесінің өңі көгіс тартып, көзі ақайранданып кетті.

– Сен бе мені асырап отырған? Пішт, мә! Сен қатын, барып тұрған алаяқсың. Дүкеннен түскен пайданы ғұмыры жарымаған тұқымыңа шілі ұрлап үлестіресің. Ошы...

– Мені сат, ойбай! Шығар базарға! – деп Мүгілсін

дет стоит сто тысяч зелёных... Оплатите эту сумму?

-Что мне проку оттого, что посадят девочку? А я прощаю, – сказал отец парня. Великодушным оказался человеком.

Жангулим, жившую как у Бога за пазухой, сидела в изоляторе временного содержания. Шло следствие. Саурбай, вне себя от горя, собрал всё свое семейство.

– Жайдос, в душу твою мать, найди деньги! – кричал он, рассекая кулаком воздух.

- Бизнес же у меня накроется! Не отдам в эти дни 20 процентов руководителям – тендера не видать как своих ушей.

- В этот раз откажись. К черту, пусть сгорит!

- Умориться с голоду? Отстать от конкурентов?

- А на что у вас магазин?

- Да он сам себя еле покрывает.

- Единственную доченьку заточить в глухую темницу... Да лучше б я вас не рожала на свет! – заголосила Мугульсын, хватаясь за увесистую скалку.

Молчавший до этого времени Байдос, буравя глазами старшего брата, зашепелявил: – Ща-щас, разберемся! У тебя же бабло лежало на щ...ету, брат? Глянь, я же видел!..

– А, вдруг, проверка заявится? И, вообще, ты, когда научишься считаться со мной, щенок?

– Вот именно! И я о том же. Живешь за чужой счет, и никакой благодарности! – Вклинилась сноха и лицо её приобрело слегка синеватый оттенок, а глаза обесцветились.

– Ты шо-ль меня обеспечиваешь? Не много ли на себя загружаешь? Да ты сама натуральная аферистка! Постоянно тыришь выручку в магазине, и несешь своим ненасытным родственничкам. Шо, не так?

– Ой-бай! Лучше меня продайте! Сдайте меня на

диванға сылқ етіп құлады.

– Бәрі сенің қырсығың. Айналып-үйіріліп келіп соғады да тұрады. Жинаған әжептәуір пенсиямыз бар еді. Қатырып шежіре шығарам. Бұлдап сатам, байимыз деп. Ал байыдық. Ақыры өртеп тынған жоқсың ба?

Ол рас енді...

Молдалықтан бетінің ажары қашып түскен соң, қой, ермек керек, қарап отыруға болмас деп алдына көлдей ғып ақ қағазды жайған. «Шежіре» деп әр әрпін сүзискелі тұрған қошқар ғып түсіріп, астын айқырта сызған.

«...Әйгілі Аңырақай шайқасында бас сардар Әбілқайырдың оң қолын менің Қарабатыр бабам басқарған, – деп жазып, айналасына өзі де сенімсіздікпен бір қарап қойды.

Ал Кенесарыға қиын-қыстау шақта мың қолмен барып қосылған менің Дарабатыр атам еді.

Исатай мен Махамбет болса, көтеріліс тұсында шілі менің би көкем Жаңабатырдан ақыл-кеңес сұраған... Біз де тегін адам емеспіз. Құжат бар».

Аудандық баспахана бұзаудың тіліндей етіп кітапшаны шығарып берді. Бүкіл ауыл жабылып сөйлем сайын сүрініп-жығылып жүріп соны оқыды.

Тіпті кейбір рулас ағайындары бас қосып жиын өткізіп, батыр бабаларымыздың жорық жолына экспедиция ұйымдастырайық деп желпінді.

Бәрі жөнімен еді. Тек әлгі бір-екі мектепте өткен оқушылармен кездесуде аталарының атын қайта-қайта шатыстырғаны болмаса...

базар, ой-бай! – запричитала Мугульсын, плюхнувшись без сил на диван.

– Всё это твоя греховодность. Беда так и кружится коршуном вокруг нас – не знаешь, с какой стороны клюнет. Была, ведь, пенсия скоплена. Так, нет же, вздумал родословие своё печатать. Все обещал: – продадим за хорошую цену. Разживемся!.. – Как же, разжились. Насилу угомонился, когда всё сжег! Неправда, что ли?

Что правда, то правда...

После того как потерял своё лицо в роли священнослужителя, решил, что сиднем сидеть-то – ничего не высидишь, надо чем-то заняться. Словно озерную гладь развернул перед собой лист чистой бумаги. И наверху крупными буквами, похожими на рога упертых горных козлов, начертал: «РОДОСЛОВНАЯ», затем подчеркнул жирной линией.

«...В период достопамятного Аныракайского сражения мой прямой прадед Карабатыр руководил правым флангом войска главнокомандующего хана Абулхаира, – написал он, и с недоверием оглянулся по сторонам.

А славного Кенесары в решающий час поддержал мой другой прадед Дарабатыр со своей доблестной тысячей.

Что касается предводителей народного восстания Исатая и Махамбета, то они шли за мудрым советом к степному вершителю правосудия, моему предку – бию Жанабатыру... Так что мы тоже не лыком шиты. И есть на то документ...».

Районная типография отпечатаала книжечку форматом с телячий язык. Читал её весь аул скопом, спотыкаясь на каждом предложении – и стоя, и падая.

Особо активные единокровцы, перетолковав изложенные обстоятельства, собирались снарядить экспедицию по местам походов столь достославных предков.

Всё как подобает. Разве что незначительный казус, когда во время встречи с учащимися одной-двух школ, перепутал имена своих прародителей...

Бір күні Астанадан ай-шай жоқ, домаланған ғалым жігіт жетіп келсін.

Келе сала:

– Осылай да осылай, көкетай, сіздің түп-түқияныңыз түгелдей батыр, би болыпты. Соны ұлы тұлғаларымыздың сапында «Қазақстанның жаңа тарихына» енгіземіз.

Өмірбаянын әспеттеп жазамыз, суретін сырлап салдырамыз, – деп дедек қақтырып алып барады.

– Оны саған кім айтып жүр? – деп бұл шындап сасайын деді.

– Бір студенттен шежіреңізді алғам. Осы ауылдың баласы. Бар құжат қолымда депсіз. Жақсыны көрмек үшін. Ұстап қарайық, көкетай.

– Енді сол хан да, батырлар да жауға жалғыз шаппаған шығар. Біздің қолтығы тер сасып кеткен қара шалдарымыз да жүрген де бір шетінде найза ұстап...

Мына сырғыма жауап ғалымды әжептәуір әбіржітіп тастады.

– Дегенмен Қарабатыр, Дарабатыр, Жаңабатырлардың моласы бар шығар?

– Жел мен күн жеп үгіп тастаған.

– Ең болмаса орны...

– Ол да жоқ!

– Апырым, жалпы шежіредегі аты аталған бабаларыңыз бұл өмірде болған ба өзі? Әлде...

– Жиынтық образ ғой, – деп, қайдан оқығанын, жол тауып кетті. – Шырағым-ай, жақсы да бір төмпешік, жаман да бір төмпешік. Түбін түптеп

В один из обычных дней из Астаны, как снег на голову, прибыл пухленький, как колобок, молодой учёный. По приезду он не скрывал своего восхищения его генеологией, которую украшали сплошь могучие багатуры и степенные бии.

– Планируем включить в «Новую историю Казахстана», в один ряд с величайшими представителями народа.

Напишем достойную биографию, воссоздадим достоверные портреты, – констатировал молодой ученый.

– А от кого ты об этом узнал? – уточнял он, не на шутку струхнув.

– Вашу родословную я взял у одного студента. Парень родом из вашего аула. Вы, кстати, в ней заявляете, что у вас и документы имеются. Просто великолепно! Почту за честь подержать их в своих руках, многоуважаемый.

– Э-э, ну, конечно, багатуры и ханы не в одиночку промышляли на своих врагов, я думаю... Наши, пропахшие потом и опаленные степным солнцем старички, видимо, тоже где-нибудь с боку пристроились с пикой...

Витиеватый ответ определенно озадачил молодого ученого.

– Тем не менее, должны быть захоронения, где погребены останки Карабатыра, Дарабатыра и Жаңабатыра?

- Всё подчистую высушило солнцем и развеяло ветром.

- На крайний случай, может быть, место...

- И оно тоже исчезло!

- Как это, все-таки, досадно... А, впрочем, существовали ли на самом деле ваши предки, указанные в родословной? Или же...

– Конечно, собирательный образ, ведь, – нашелся он, не помня откуда подобрал эту фразу. – Эх, голубчик! И хороший человек – бугорок земли, и

қайтесің?..

Кемпірі сандық түбін ақтарып тебен ине іздеп отырған. Мына заржақ пәледен шалын тезірек құтқарғысы кеп шеті мүжілген үш бұрыш қағазды қолына тездетіп ұстатты.

«Алтыннан ардақты, күмістен салмақты Мүгіл-сінге...» дегенді оқығанда домаланған неменің қарашығы ауып бар жатты.

– Ой, қараң өшсін! – деді бұл кемпірін оқты көзімен атып. – Бұл Сталинградтан қашып келе жатқанда саған жазған үшбу хатым ғой.

Ми айналдырған шілденің ыстығынан ба әлде әлгінде ішкен бесті қымыздың күшінен бе, ғалым жігіт есінен танып, қол-аяғын бауырына алып домалана құлаған...

– Шығар базарға! Сат мынаны да сақалынан сүйреп құлдыққа! Шежіреңмен қоса көмілгір.

– Тұқымына ұрлап бердің деуін. Барып тұрған өзің жүліксің. Жайдостан бастыққа деп 20 пайыз аласың. Беретінің – 10 пайыз. Естімей-көрмей жүр дейсің бе? Суыр ақшаны қалтаңнан! Көңіл-дес қатыныңның қойнына тыға бермей!

Әйелінің мына сөзі дем берген Жайдос:

– Не дейд?! – деп картөшке мұрны тіпті көгеріп, орнынан сопаң етіп атып тұрды.

– Бұл бала күнінен шпана болатын. Мектепте қарайлас оқыдық, – деп Валя да күйеуімен қатар түзеп иықтаса кетті. – «Тимур» командасына жазылып, бір соқыр шалды жолдан жетектеп өткізіп жүргенде зулап машина келіп қалып... Өзі қашып құтылып, шалды басып кеткен. Мұның көзін сонда құрту керек еді. Зынданда шірітіп!

плохой человек – бугорок земли. На кой тебе всё это надо!

Старуха его, копошась на дне сундука, никак не могла найти хамутовую иголку. И, желая освободить мужа от этого назойливого типа, сунула ему в руку треугольную бумажку, побитую по краям молью.

Когда же пухленький, как колобок, молодой учёный прочитал: «Дороже золота, весомей серебра, о Мугульсын, красавица моя!..», то зрочки его глаз медленно поползли вверх.

– А, чтоб те сгинуть! – процедил старик, протыкая свою старуху острым как шило взглядом. – А-а, так это то письмо, помнишь, я тебе черкнул, когда мы бежали из под Сталинграда!

То ли от знойного июльского солнца, то ли от выдержанного кумыса скаредной хозяйки – молодой следопыт в беспамятстве сполз на пол, перевернулся и покатился точно колобок, поджав под себя и руки, и ноги...

– Ой-бай! Лучше меня продайте! Сдайте меня на базар, ой-бай! Заодно тащите и этого старого козла за бороду. Продайте в рабство. Пусть сгниёт со своей родословной!

– Говоришь, тащу для своих родичей. Да ты сам отъявленный жулик и есть! Берешь у Жайдоса 20 процентов, якобы для начальства. На самом деле отдаешь-то десять. Думаешь, я ничего не знаю и не вижу! А ну-ка, вытаскивай из кармана! Не всё тебе пичкать в лифчик своей зазнобушке!

– Что слышат мои уши?! – забухтел, взбудораженный словами жены Жайдос, выпрямляясь во весь свой несуразный рост. И картошка его носа стала почти сизой.

– Так он с детских лет был уличным бандюгой! Мы с ним в параллельных классах учились, – бросила Валя, придвинувшись к мужу. – Записался, как деловой, в «Тимуровскую команду»: стал переводить слепого старикашку через дорогу, а тут, глядь, машина выросла... Сам успел отпрыгнуть, а того задавило. Тогда его надо было определить, куда следует. Сгнобить в колонии...

– Өй, шешең!

– Өй, әкең!

Мұнан кейін төбелес бастамаудың өзі күнә.

Байдос пен әкесі бір майданды құрап, қалған үшеуі жедел қарсы бетке өтті. Ыдыс ұшып, құмыра құлап, бәтіңке лақтырылып, оқтау сілтеніп бітті. Осы сәтте сарт етіп есік ашылған.

Тал бойында бір мін жоқ Жангүлімнің қатып-семіп теңселіп құр сұлдері тұрды.

– Босқа ырылдаспаңдар! Есеп ажырастым. Ол жігітке өзім қатын боп тиемін. Хош!

Шалының секиген сақалы кемпірінің тарамыс қолында.

Ал Валя жеңгесінің сүзеген текенің кекіліндей бұрқыраған маңдай шашы Байдостың уысында тұрып қатып қалды.

Жайдостың белгілі нысананы көздемей шірене тепкен аяғы ауада босқа ілінді.

Стоп! Кадр!

* * *

Көнеден қалған көз еді, жарықтық. Айнаны айтамын. Ол қайтып құрала ма, жоқ па, шындығын Алла біледі.

-Эх, мать твою!...

- Ох, отца твоего!...

Подобную перепалку не закончить дракой – было преступлением.

Байдос с отцом на одной боевой позиции – трое, объединившись, укрепились на противоположной. В ход пошло всё: посуда гремела и звенела, башмаки летали, ваза опрокидывалась, скалка поскакала... В разгар сражения со скрежетом распахнулась входная дверь.

На пороге, вместо Жангулим, бывшей самим созданием небесной кисти, покачивалась худосочная и изможденная её тень.

– Зря грызётесь! Я никому не должна... Выхожу замуж за того парня... Прощайте!

И всё оцепенело: упрямая борода старика была в жилистой руке его старухи.

Растрепанная, словно у бодливой козы, челка невестки Вали в пятерне забияки Байдоса.

А нога Жайдоса, размахнувшаяся на врага, бесцельно зависла в воздухе...

Стоп! Кадр!

* * *

...Недосказанным был и свет его. Старинное – оно было свидетелем времени. Я имею в виду зеркало. Соберётся ли оно наново, нет ли?! Только Бог это знает...

